

VRP Lab Aquathermie #3

Kortrijk, woensdag 19 november 2025

Voor de derde keer kwam een praktijkgemeenschap rond aquathermie in Vlaanderen bijeen om nieuwe inzichten te delen. Dit derde Lab aquathermie ging in op hoe kansen voor duurzame warmte kunnen worden herkend in vergunningsaanvragen, bouwprojecten en gebiedsontwikkelingen – en hoe je die kunt omzetten in succesvolle groene warmteprojecten. Vlamingen en Nederlanders, ruimtemakers en energiedeskundigen kwamen in het Kortrijkse begijnhof samen voor een update over de Mechelse, Gentse en Kortrijkse cases in het Europese WaterWarmth-project en een bezoek aan de aquathermieprojecten in Kortrijk.

DEEL I: Uitdagingen voor Aquathermie

Ighor Van de Vyver (Stad Mechelen) leidde de dag in met een situering van de workshop in het kader van het EU-project WaterWarmth en de projectgroep Aquathermie van de (Vlaamse) Commissie Integraal Waterbeleid (CIW). Vanuit deze initiatieven is een werkgroep Werf Ruimte voor Aquathermie gegroeid, met als doel om het beleid, instrumenten en tools ontwikkeld vanuit deze initiatieven volwaardig te integreren in ruimtelijke en energiebeleidsinstrumenten en -processen.

Het eerste deel van de workshop werd opgebouwd rond drie stellingen.

Stelling 1: Aquathermie heeft een belangrijk economisch potentieel (Sebastiaan Baes, Extraqt)

Vanuit de Werf Ruimte voor Aquathermie werd vastgesteld dat er in heel Vlaanderen tal van aquathermieprojecten zijn met een grote variëteit aan toepassingen, maturiteit en ouderdom. Toch blijkt uit het WaterWarmth-project dat de kennis en tools ontbreken om het potentieel van aquathermie nauwkeurig in kaart te brengen.

Het Leuvense ingenieursbureau Extraqt becijferde het potentieel van aquathermie voor Vlaanderen en per Vlaamse provincie. Theoretisch blijkt er een enorm potentieel (in West-Vlaanderen zou het potentieel van rivieren, zee, meren, ... zelfs groter zijn dan de warmtevraag), maar de uitdaging is om dat bronpotentieel ruimtelijk-geografisch af te stemmen op de warmtevraag. De studie van Extraqt berekende het potentieel van aquathermie in een buffer van 1km rond de waterlopen en stelde vast dat 39,2% van de warmtevraag in deze zone valt.

Stelling 2: Aquathermie is onderworpen aan complexe afwegingen (Sebastiaan Baes, Extraqt)

De Nederlandse ervaring leert echter dat potentieelberekeningen in de praktijk een overschatting blijken te zijn. Extraqt heeft daarom verschillende onderzoeken uitgevoerd om op projectniveau het reële potentieel van aquathermie in te schatten. Daarvoor

ontwikkelde het bureau i.o.v. de Projectgroep aquathermie - CIW een potentiekaart waarbij het bronpotentieel (de warmtebron) en het technisch potentieel (de match tussen vraag en aanbod) in kaart werd gebracht. In een verdere stap zal een afwegingsinstrument en een pluimgenerator worden toegevoegd die gebruikt kunnen worden in vergunningsaanvragen en projectdossiers. Een gelijkaardige tool werd ontwikkeld voor de Provincie Friesland. In het WaterWarmth-project werden twee tools ontwikkeld om het potentieel op projectniveau in detail te onderzoeken: een quickscan en een kader voor haalbaarheidsstudies.

Stelling 3: Aquathermie gaat breder dan het vakdomein 'energie' (An Rekkers, VRP – Ighor Van de Vyver, Stad Mechelen – Kristien Lefeber, Provincie Limburg)

Aquathermie is bij uitstek een opgave die energetische en ruimtelijke vraagstukken samenbrengt. Met de heropstart van het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen liggen er dan ook unieke kansen voor een sterk ruimtelijk kader voor aquathermie in Vlaanderen. An Rekkers lichtte kort toe wat het BRV inhoudt en wat het VRP heeft geadviseerd op de conceptnotavan het BRV. Volgens de VRP ontbreken vandaag duidelijke locatiekeuzes, taakverdelingen, een geïntegreerde aanpak en een concrete visie. De waardevolle inzichten uit het WaterWarmth-project werden daarom via thematisch advies ingebracht in het globale VRP-advies.

Ighor Van de Vyver stond vervolgens stil bij de opmerkingen en suggesties op het BRV vanuit de Werf Ruimte en Aquathermie. Op basis van de voorgaande VRP-labs werden vijf samenhangende beleidsaanbevelingen geformuleerd. Vanuit de Werf Ruimte voor Aquathermie wordt dit aangevuld met de oproep voor een operationeel kader Ruimte en Energie, met het BRV als kans om sectoroverschrijdend te werken, mits voldoende capaciteit en mandaat en zonder energie los te koppelen van andere beleidskaders. Aangezien het potentieel van omgevingswarmte sterk locatiegebonden en ruimtelijk bepaald is, vragen (boven)lokale verdeelvraagstukken om sturing vanuit het BRV, op basis van potentieelkaarten voor aquathermie en andere vormen van omgevingswarmte.

Kristien Lefeber van de provincie Limburg formuleerde tenslotte noden en wensen voor de nabije toekomst. Er is nood aan een duidelijke kaart met uitsluitings-, potentie- en aandachtsgebieden rond alle waterlopen die richting geeft aan een rechtvaardige ruimtelijke spreiding van aquathermie in Vlaanderen, ingebed in een breder energie- en ruimtelijk verhaal. Dat vraagt om scenario-denken voorbij het idee dat alles overal kan, bijvoorbeeld via concepten zoals een nationaal smart grid met decentrale energiebiotopen, naar analogie met Nederland.

Slotbedenkingen (Thijs Van Der Meeren, De Vlaamse Waterweg)

Als er geen keuzes worden gemaakt op strategisch (Vlaams) niveau, wordt de bal doorgespeeld op projectniveau en belanden we in een 'first come, first serve'-scenario waarbij we zowel ruimtelijk als energetisch kansen mislopen. Zeker in het versnipperde Vlaanderen is de interactie tussen energienetwerk en ruimtelijke ordening veel sterker dan we nu beseffen. Een belangrijke vraag daarbij is welk (bestuurs)niveau een rechtvaardige verdeling van (de toegang tot) aquathermie moet/zal sturen.

In Vlaanderen stelt de sectorale aanpak ons alvast voor grote uitdagingen. De WaterWarmth-testprojecten bieden daarbij enorme kansen om te proberen en samen te leren. Ze dragen bij tot een versnelling in de toepassing van aquathermie en bieden heel wat inspiratie voor het beleid.

DEEL II: Uitdagingen voor warmtenetten

De gesprekstafels werden opgebouwd rond drie grootschalige warmtenetprojecten met aquathermie als warmtebron. Dirk Blom, projectcoördinator van WaterWarmth en WetterWaarmte, presenteerde kort de drie cases in Kortrijk, Gent en Mechelen. De deelnemers gingen samen met de lokale experts van Stad Kortrijk, Energent en Stad Mechelen in discussie rond 3 kwesties.

GESPREEKSTAFEL 1: Ragheno, Mechelen

Moderatie: Stad Mechelen

De Ragheno-site is een voormalige brownfield in Mechelen achter het station en langs de Leuvense Vaart. Het masterplan voorziet een mix van functies: 300.000m² wonen (> 2.500 wooneenheden), 125.000m² kantoren en diensten, 18.000m² commerciële functies en 17.600m² voorzieningen. In het kader van het Europees project Waterwarmth heeft Stad Mechelen een eerste cluster als kiemproject uitgewerkt voor een energienet met als warmtebronnen thermische energie uit het kanaal Leuven-Dijle en drinkwaterinfrastructuur, in combinatie met geothermische boorgat energie opslag (BEO) velden op private kavels. Dit energienet voorziet in de warmte- en koudelevering van de gemengde nieuwbouw- ontwikkelingen (in totaal ca. 750 à 800 wooneenheden). Naast de uitwerking van deze eerste cluster als kiemproject werd gelijktijdig een visie voor het energienet voor de volledige masterplan Ragheno-site verder uitgewerkt.

GESPREEKSTAFEL 2: Muide-Meulestede, Gent

Moderatie: Energiecoöperatie Energent

Muide-Meulestede is een residentiële wijk aan de rand van het Gentse havengebied. De nieuwe geplande ontwikkelingen bieden grote kansen voor een duurzame energietransitie met BEO-velden, maar brengen ook belangrijke sociale, technische en ruimtelijke uitdagingen mee. De grootste drempel ligt in het meekrijgen van bewoners van bestaande rijwoningen in een warmtenetverhaal, wat vraagt om sterk lokaal draagvlak, sociale financieringsmodellen en ontzorging bij renovaties. Tegelijk moet het aquathermisch potentieel technisch en financieel slim worden gevaloriseerd, eventueel in combinatie met PV binnen een coöperatief model, en via een gefaseerde uitrol van het warmtenet. In de huidige nieuwe invulling van de wijk is er weinig diversiteit in de functies (en dus ook in de energievraag). De vraag stelt zich dan ook of het niet wenselijk is om de

(huidige) wijkinvulling meer te differentiëren om een betere balans qua warmte- en energievraag te creëren.

GESPREKSTAFEL 3: Buda-eiland, Kortrijk

Moderatie: Stad Kortrijk

Op de tip van het Buda-eiland neemt de stad binnen de herontwikkeling van de site na het vertrek van het ziekenhuis, ook het energievraagstuk mee. Er werden verschillende haalbaarheids- en technische studies opgemaakt die een gefaseerde aanleg van een warmtenet op aqua-, geo-en aerothermie mogelijk maken. Het Buda-eiland is een gemengde buurt met nieuwe woonontwikkelingen, de historische site van het oude gasthuis en een groot woonzorgcentrum dat het hart van de buurt vormt. De mix van functies met elk een andere warmte- energievraag zorgt voor een interessante verdeling van het energie-aanbod. De stad Kortrijk neemt er samen met de Intercommunale Leiedal een belangrijke regierol op en werkt aan de lancering van een stedelijk energiebedrijf. Einddoel is een gasvrij Buda-eiland.

Deel III: Stadsbezoek Kortrijk

Na de workshop werden de deelnemers verwacht op het Stadhuis voor een lunchreceptie samen met de partners van het Europese project WaterWarmth. Na een verwelkoming door Stad Kortrijk met Maxim Veys, schepen Klimaat en voorzitter De Vlaamse Waterweg, en een toelichting van Kenneth Gevaert, energiemakelaar, werden de deelnemers onderverdeeld in verschillende groepen voor de stadswandeling. De stadswandeling liep langs drie projecten: Buda-eiland, Kaai City en Kortrijk Weide.

Buda-eiland kwam al aan bod tijdens de derde gesprekstafel in de workshop. Ruben Vanneste, projectleider WaterWarmth van de Stad Kortrijk, gaf meer toelichting over de geplande ontwikkeling van het warmtenet in dit stadsdeel.

Kaai City bevindt zich aan de Havenkaai. De nieuwe ontwikkeling brengt wonen, studeren en zakendoen samen. Sprankelend, vol innovatie en altijd in beweging, is het een uniek project dat publiek-private samenwerking stimuleert. Het project Havenkaai heeft als doel een voortrekkersrol te spelen in duurzame verwarming en koeling door geothermische en aquathermische energie te combineren. Een van de belangrijkste innovaties die wordt onderzocht, is hoe warmte die wordt onttrokken uit een oppervlaktewaterlichaam de geothermische energie kan versterken en de levensduur ervan kan verlengen. We bezochten de technische ruimte in de kelderverdieping, waar de collectieve energievoorziening met verwarmings- en koelsysteem zijn plaats heeft gekregen. Als private ontwikkelaar koos CAAP ervoor om een ESCO (Energy Service Company) op te richten, waar kopers standaard mee instappen. Omdat de ontwikkelaar ook beheerder van de ESCO blijft op lange termijn, investeerde CAAP in de beste en meest duurzame systemen. De collectieve installatie zorgt er bovendien voor dat er in elke private unit veel minder plaats wordt ingenomen voor technische installaties maar meer oppervlakte vrijkomt voor kwaliteitsvolle woonruimte.

Kortrijk Weide is een dynamisch stadsdeel met onderwijsgebouwen, onderzoekscentra, coworkingruimtes, evenementenlocaties en een groot zwembadcomplex. De warmte op deze locatie wordt verdeeld via een warmtenet, dat een samenwerking is tussen verschillende onderwijs- en overheidsinstanties. Het werd opgezet in het kader van het Interregproject Heatnet NWE. Er werd een coöperatieve energievennootschap opgericht om dit warmtenet te beheren en met als doel de verdere verduurzaming, slimme sturing en mogelijke uitbreiding. We vernamen meer over de vennootschap 'WeidEnergie' vanuit elektrisch en thermisch oogpunt, die sterk wordt gemonitord waardoor eventuele knelpunten snel worden geremedieerd.